

דברים לזכרו של אל"מ דרור וינבוג הי"ד

הרב אלי סדן

ב"ה כסלו התשס"ג שיחה שנאמרה

במהלך ערב זיכרון

במכינה הישיבתית בעלי

"מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק, האלוקים מצא את עוון עבדיך". זה הפסוק שמהדהד באוזני מאז אותם שעות קשות שנתבשרנו בבשורה המרה הזאת. עומד אני מול החלל הנורא שנוצר בתוכנו, וקודם כל אני מרגיש שלא היינו ראויים, ולא זכינו שדרור ימשיך ויפעל ויאיר את מה שהוא עשה בתוכנו.

צריך לומר את האמת, דרור היה בשביל כולנו איזה מושא של אמון ושל גאווה. הנה זה אפשרי, יש מימוש לכל הדברים הגדולים שאנו מדברים עליהם, אך לא זכינו והוא נלקח מאתנו. "מאת ה' הייתה זאת היא נפלאת בעינינו".

חצי שעה לפני שדרור נלקח מאתנו ישבנו כולנו בבית המדרש בשבי חברון ועסקנו בפרשת השבוע. הסברתי שיש דברים שנבנים בנגלה, ויש דברים שהם נסתרים מעינינו וגם עליהם יש לומר "מאת ה' הייתה זאת היא נפלאת בעינינו". יעקב רצה לבנות את בית ישראל רק בדרך ישרה, סלולה, חלקה, שהייתה דרך הנגלה של רחל. "יפת תאר ויפת מראה". אך הוא קם בבוקר והנה היא לאה. זה לא היה התכנון, ולא בשביל זה עבד כל כך הרבה שנים. אך יעקב שתק, קיבל והמשיך. זה היה מאד קשה, אך בכל זאת המשיך. ופעמיים הכתוב מעיד כי שנואה לאה. זה לא מה שהוא רצה אבל הוא ידע שלא יכול להיות שרבש"ע היה מזמן לידיו את הדבר הזה, מבלי שיש כוונה נסתרת שבית ישראל יבנה גם באופן זה. שתק וקיבל. הוא זוכר שגם האבא שלו חשב שהוא מברך בן אחד, וכשפתאום התברר שזה בן אחר, וגם הוא התרומם וקיבל על עצמו את הכוונה האלוקית הנסתרת ואמר "גם ברוך יהיה". "כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן את בית ישראל", דרך = בנין הנגלה. ודרך

דרכים עקלקלות שהכוונה האלוקית מסתתרת בהם – דרך שניהם יבנה בית ישראל. כך ישבנו ודיברנו בליל שבת וניסינו לראות איך רבש"ע מאיר את אור הגאולה במקביל בשני מהלכים. מהלך אחד הוא המהלך הגלוי, להרבות עוז, להרבות גבורה, להוסיף אומץ, להוסיף תורה, להוסיף קדושה. והמהלך השני הוא המהלך הנסתר, מתוך המחשכים מתוך המשברים ומתוך הקשיים, בדרכים משונות, ע"י כל מיני מצבים מורכבים ומסובכים, שגם דרכם הולך ועולה אור הגאולה. כך דיברנו שם בחברון עיר האבות, ולא ידענו שכל כך מהר נצטרך להתמודד עם זה. דרור היה צדיק נגלה, פעל הכל בגלוי ועכשיו עלה ונסתר בגנזי מרומים, ואנחנו צריכים להמשיך להוביל את הדברים, ואין יודע עד מה.

בוודאי שצריך קודם כל לעשות את חשבון הנפש "מה נדבר ומה נצטדק האלוקים מצא את עוון עבדיך". בשבת "יוצא" שבת בה קראנו על לידת שנים עשר השבטים, באותה שבת בעיר האבות עלו השמימה שתיים עשרה נשמות טהורות בעמק חברון עיר המלוכה, עיר האבות, עיר שמחברת את ישראל לשורשים שלה, והוכינו מכה קשה. אי אפשר כמובן, שלא נעשה את חשבון הנפש, הציבורי והפרטי, על הסתר פנים זה. אי אפשר שלא נשאל את עצמנו מה הקשר המעשי והרוחני בין תכנית "יהודה תחילה" ובין המחיר הכבד ששילמנו על חטא המרגלים של ימינו על מאיפה בארץ חמדה דווקא במקום שממנו עולה הקריאה "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה" קריאה שדרור כל-כך היטיב ליישמה בימינו. אך ככלב ויהושע בשעתם גם בימינו הקוראים כך הם עדיין מיעוט. לא נוכל להתחמק מחשבון הנפש הפרטי, האישי של כל אחד מאתנו, האם בימים אלו ימי מלחמת האומה כולה התרוממנו כולנו להיות דרוכים ומסורים לעבודת ה' וישראל עמו, כל אחד במקומו ובתפקידו - כמו שדרור עשה זאת במקומו ובתפקידו הוא. אנחנו - כל אחד מאתנו, וכולנו יחד נצטרך לחפש מכאן והילך דרכים איך להשלים את החסר. כי מה שנלקח מאתנו זה ההופעה הגלויה של כל מה שאנחנו מדברים עליו לומדים עליו ומנסים לעשות אותו אפשרי.

אני יודע שאפשר לספר על דרור סיפורים בלי סוף אבל אני רוצה להתמקד בשלושה דברים שהם נס ופלא והתמצית של כל מה שאנחנו מנסים ורוצים לעשות.

אחדות הקודש והחול

כל פעם שדרור היה אומר "ללמוד תורה שנה אחת זה לא מספיק" אני הייתי מתגלגל מצחוק, דרור אפילו לא למד שנה לפני הצבא, הוא פשוט גמר את הלימודים והתגייס. אחרי חמש שנים בצבא

פגשתי אותו, אחרי שכבר היה מפק"צ בסיירת מטכ"ל, ולקח שנה חופש מהצבא וביקש ללמוד איתי בחברותא. מה הוא ביקש ללמוד בחברותא? "נפש החיים". ישבתי ולמדתי איתו בחברותא כמו מישהו משיעור ה'. הטהרה, התפיסה, הענווה של בליעת המילים, העונג המופלא שהיה לי לשבת ללמוד עם הבחור הזה שעוד לא למד בישיבה גבוהה, רק בישיבה תיכונית, ועכשיו יושב ולומד איתי "נפש החיים" כמו אחד שמעולם לא יצא מבית המדרש.

בשנים הראשונות היינו מביאים אותו לבני-דוד לדבר עם בחורים על הצבא, אך בשלב מסוים הפסקנו עם זה. הוא היה אומר לאנשים "מה זה לא ליטול ידיים?" מי שלא מתכוון לשמור על קלה כבחמורה, על כל סעיף בשולחן ערוך עם הפסיק של המשנה ברורה - שלא יתגייס, שילך להסדר, תורתו אומנתו. לא צריך אתכם. מה זה הדבר הזה? בחור דתי שלא שומר על קלה כבחמורה? הייתה לו מין בריאות כזאת, טבעיות כזאת. היה לו מעט מאוד זמן לשבת בישיבה וללמוד. אך כולו היה תורה. זה משהו מדהים! כל ליל שבת היה יושב שעות ולומד. וזה לא משנה מה עבר לפני כן, יכול להיות שעבר שבוע שלם שבו הוא כמעט לא ישן, וביום חמישי בלילה בדרך כלל לא ישן, ובטח בתקופה שבכל הלילות עסק בתפיסת מבוקשים. אבל בליל שבת היה יושב עם הרב עודד וולנסקי שעה, שעתיים, שלוש, ארבע ואם היה מתנמנם היה קם, מתנער וממשיך ללמוד. אולי במובן מסוים עוד יותר מזה. כל שבת שדרור היה מגיע הביתה, במוצאי שבת היה לוקח את הבן הבכור שלו יואב, יושב על הספסל בישיבה ולומד איתו בחברותא. אהבת תורה. זה קשר נפשי עמוק לתורה ולת"ח.

פגשתי היום בבוקר את הרב יעקב לבנון, והוא אמר: "אני עוד לא יכול להשתחרר. בסוכות האחרון הוא בא לבקר אותי בסוכה, והוא דפק על השולחן ואמר: 'למה אתם לא מחדשים מספיק בתורה? מאיפה אתם חושבים אני יכול לקחת את הכוח לחדש בצבאיות? מהחידושים שמחדשים בבית המדרש. תחדשו חידושים, תכתבו עוד ספרים, תגידו דברים שהאוזן לא שמעתם, ואז אני אוכל למצוא שיטות חדשות לתפוס מחבלים' ". כך הוא הבין, זאת התובנה שלו מאיפה נובעת הצבאיות הישראלית. פעם מישהו אחר סיפר לי על פורים. הוא נכנס אליו הביתה, וישבו שם תלמידי חכמים, ודרור אמר להם "אני דורש מכם, אתם צריכים ללמוד הרבה תורה כל היום וכל הלילה כמו שאני עובד כל היום וכל הלילה, ולחדש חידושים, ולהאיר אור גדול כי כל מה שאנחנו עושים זה רק מכוחכם, זה רק בזכותכם ובכוח מה שאתם עושים". אני כבר הרבה שנים חש את הדבר הזה. הרב קוק חידש את התורה הזאת של אחדות הקודש והחול. כלומר, אחרי הרבה שנים של גלות שהתחננו למאוס בענייני החולין ולהיצמד רק אל הקודש, אל עבודת ה' הרוחנית הפנימית היה

צריך שהרב קוק יכתוב ויחדש ויופיע פה בעולם הזה את כל המבט על אחדות הקודש והחול. אך זה לא מספיק. הבעיה היא לא רק להגיד את זה. הבעיה שצריך לחיות את זה, צריך נפשיות שמסוגלת לאחד את הקודש והחול בנפש ומתוך כך במעשה. כלומר, זה מתחיל מזה שיש אידיאה כזו, מזה שמופיעה תורה כזאת, מזה שיש הארת נשמה כזאת, מזה שיש כיסופים כאלה, אבל להופיע נפשיות כזאת שיכולה למצוא בקרבה ביחד את העדינות, הטהרה, הקדושה של אהבת תורה ודקדוק מצוות, ביראת שמים טבעית שאין פשרות אפילו לא על קצה זנב של דין, ובאותו זמן להרגיש בנפש את השייכות אל עולם המעשה – זה החידוש היותר גדול של דורינו. כשיש מקום בנפש לשני הצדדים הללו לחיות בשלום זה עם זה, ולהזין זה את זה ולפרנס זה את זה, זו המהפכה הגדולה שאנו מחכים לה. אצל דרור זה היה בצורה מופלאה, טבעית, פשוטה, ברורה, חד משמעית, בלי פשרות.

"העוז והענווה לחי העולמים"

"העוז" זה ללכת נגד, זה לפרוץ, זה לשנות, זה לחדש, זה לעמוד על שלך, זה לעמוד מול כל מיני כוחות שחושבים אחרת ולא לזוז, ולהוביל. בשביל זה צריך המון – "אני". האם זה יכול להופיע ביחד עם ענווה? ענווה אמיתית טבעית?! שוב, במילים כן, זה נושא להרבה שיעורים, אך לחיות את זה בנפש זה קשה מאוד. סיפר לי השבוע משהו, שאחרי שהתחילו לחדור ליישובים, דרור החליט לקחת את העסק של הגנת היישובים לידיים, והוא ביקש ממנו להתגייס לחדש ימים, וביחד איתו עבר את כל היישובים בחטיבת יהודה. דרור היה יושב בכל ישוב עם הרבש"צ, עם האחראי בטחון, ותופר את "חליפת הביטחון" של אותו הישוב. קונספציה הגנה על כל ישוב. דרור עבר מיישוב ליישוב ופנה בתקיפות ואמר "יישוב שיעז לא לעשות מאה אחוז מכל דרישות הביטחון, אני מודיע לו שבאותו רגע אני מסיר את האחריות מעליו ושלא יפנה אלי יותר לעולם". אין חוכמות. תקיפות שאין דוגמתה. פה צריך להיות ביטחון של 100% ולא של 99%. "ישוב שלא יעמוד ב 100% של "חליפת הביטחון" שאני דורש ממנו מבחינת סדרי הנהגה, אני מודיע רשמית - אני מסיר אחריות ממנו". כמובן כל היישובים היו צריכים להטמיע את הנורמות. היה ישוב אחד בדרום הר חברון שסירב לעבור לשמירה רגלית, רצה שהתושבים ימשיכו לשמור בתוך רכב מסייר – דרור הוציא את כל חיילי האבט"ש מאותו יישוב, ניתק איתו מגע לחלוטין – עד שהם נכנעו והסכימו לחזור לפטרול הרגלי. אבל מאידך כשישב בישיבות והיה אומר להם שהוא חושב שצריך לעשות כך וכך, ופעם קם שם אחד הרבשצ"ים, יהודי מבוגר שעבר כנראה הרבה זמן מאז שרץ לאחרונה בתעלות ואמר שצריך להיות אחרת. אז דרור לא התבייש ואמר: "השכל שלכם טוב בדיוק כמו השכל שלי, אם אתם חושבים שמבחינת

היישוב יותר טוב ככה – אני מסכים". והוא היה מח"ט! מח"ט שמצד אחד תקיף ומצד שני יכול להגיד שהשכל שלי הוא בדיוק כמו השכל שלכם. זו ענווה גדולה. לדעת להיות תקיף ולהתעקש במקום שצריך, מאידך לכבד את ולהקשיב היטב לדעה של כל אחד – במקום שאכן יש טעם בדברים, זה היה דרור.

אחרי הלוויה בא וסיפר לי ברוך מרזל ספור מדהים. לפני חצי שנה הייתה התנגשות מכוערת, הוא התנפל על המח"ט ודיבר איתו בצורה מכוערת וכתוצאה מכך חבריו כעסו עליו, ורבנים נזפו בו, ואחרי כמה חודשים, כשהוא נרגע, הוא החליט ללכת לבקש סליחה מהמח"ט. הוא ניגש לדרור ואמר לו "המח"ט אני מתנצל ומבקש את סליחתך על כל מה שאמרתי לך", ודרור אמר לו "חשבתי אח"כ על מה שאמרת ואתה בעצם צדקת!" הוא כמעט התעלף. בלי קשר לאיך שדיברת, חשבתי אח"כ על מה שדיברת וראיתי שצדקת.

הייתי היום בבוקר בבית המשפחה וסיפר שם אלוף הפיקוד "אני לוויתי את דרור בהרבה מקומות שהיה. בכל יחידה שהגיע הוא שינה את הכל. הוא קיבל יחידה במצב א' ובסיום התפקיד היה שם יחידה אחרת. הבחנתי, אומר האלוף, שבתהליכי השינוי יש שלושה שלבים. בשלב הראשון אנשים לא מבינים 'מה רוצה מאתנו המשוגע הזה'. הסטנדרטים של דרור זה היה מושג בצבא. כל המערכת, כולל קצינים, אנשי מפקדה, פקידים, כולם צריכים להשתנות. השלב השני אחרי כמה שבועות המפקד ממשיך להתעקש, ולאט לאט מתחיל ליישר את המערכת, והכעס הזה מתחלף בהערכה. יש עוד מפקדים שעוברים את שני השלבים. אך אצל דרור תמיד היה את השלב השלישי. השלב שראו שלמרות שהוא תקיף, והוא דורש, והוא מכריח את כולם להשתנות לפי הקו שהוא רוצה, אבל הוא בן-אדם והוא רגיש לעולם, ולא מתגאה, והוא כ"כ ענו וחבר של כולם, שבסוף כולם אהבו אותו. שמעתי את אלוף פיקוד מרכז אומר למשפחה "מפקדים שמעריצים אותם יש לנו לא מעט, אך מפקדים שגם מעריצים אותם וגם אוהבים אותם זה בצבא דבר נדיר". כלומר מפקדים שאוהבים אותם כי הם לא דורשים שום דבר - זה קל, אך מפקדים שגם מעריצים על מה שהם דורשים ועושים וגם אוהבים אותם זה בצבא דבר נדיר. ואני אומר לכם זה רק בגלל סיבה אחת. בגלל ענווה! אני חבר של דרור 16 שנה ואני לא זוכר אפילו פעם אחת שהוא סיפר לי על משהו שהוא עשה. כל מה שאני יודע עליו - זה מסיפורים של אחרים, ואני נפגשתי איתו עשרות פעמים. אני לא זוכר אף פעם שהוא סיפר לי על איזה מבצע, אירוע, הצלחה.

אני אומר שוב, לעמוד וללמד על העוז והענווה - כל הישיבות מלמדות את זה, אבל להיות כאלה - זה כבר קשה מאוד, אני מכיר את זה מהבוגרים שלנו. אלה שהנפש שלהם היא מלאת ענווה והתבטלות מתקשים לפרוץ קדימה, כי בנפש אין להם את התוקפנות, את היכולת לריב ולהתווכח. דרור היה אדם שכל הזמן שינה, הוא התווכח עם כולם ורץ קדימה, ואעפ"כ כולם אהבו אותו. מי שהקשיב לצליל דבריהם של הרמטכ"ל (בוגי יעלון) ושר הביטחון שאול מופז בהלוויה, שם לב לניגון של אהבה, ולא רק הערכה למפקד הגון. הייתה הרגשה שהם לא מסוגלים לבטא במילים את האהבה העמוקה שהם מרגישים כלפיו. אהבה זה תוצאה של ענוה. היה בדרור חיבור נדיר שעליו אנחנו חולמים, אליו אנחנו מצפים, חבור של עוז ותקיפות, נמרצות והחלטיות. ידיעה לאן הוא הולך עם ענוה, עם עדינות, עם רגישות לזולת, עם אהבת האדם באופן נדיר. זו המנהיגות האמיתית שאנחנו מחכים לה. הרמטכ"ל דיבר על כך שדרור זכה להתמנות לתפקיד מח"ט הצנחנים על כל מה שעשה. מי שיוזע את הרכילות בצבא, יודע שהמתמודדים מולו על התפקיד היו אנשים עם כל הנתונים לקבל את התפקיד לפניו מהרבה סיבות, כמו: עמדות פוליטיות, עמדות חברתיות וכד'. זה שהוא זכה מול כל האנשים שהיו להם את הנתונים לקבל את התפקיד, זה הערצה על כל מה שהוא עשה לפני כן. אבל מופז אמר יותר מזה. הוא אמר שהחלטנו לשים אותו בתפקיד הזה כקרש זינוק לתפקידים הגדולים שאדם מסוגו ראוי לעשות. זה שאדם מגיל צעיר מכירים בו תכונות המנהיגות אבל לרגע אחד הוא לא אומר את המילה "אני" - אל זה נשואות עינינו, כמו המנהיג הגדול משה רבנו שהיה "ענו מכל האדם על פני האדמה", כמו דוד המלך התקיף שאמר "ואנכי תולעת ולא איש", כמו אברהם העומד נגד כל העולם ואומר "אנכי עפר ואפר". האידיאל שלנו שעליו אנחנו חולמים זה השילוב המופלא הזה בין מנהיגות מחד, ובין ענווה והתבטלות מנגד, אל מול התפקיד, אל מול הגודל, אל מול הקודש. הרגשה של עבדות, עבד של האידיאה, של הרעיון, אני עבד ה' וישראל עמו, ולכן אני עושה את כל מה שאני יכול לעשות, ומכוח זה מופיעה מנהיגות אמת.

השתלבות במערכות ציבוריות

אתם יודעים שבעיית הבעיות של בית המדרש הזה והציונות הדתית בכלל, זה איך להשתלב במדינה, בצבא, בפוליטיקה, בזמן שהעולם שלנו רחוק מרחק מזה שמעבר ממה שמרגשים וחושבים הכוחות הפועלים בתוך אותם מסגרות. סיפר לי מישהו על אחד האנשים הבכירים שהיו בהלוויה, שאמר שהוא היה מזועזע מכך שמאחורי דרור יש פנאטיות משיחית גאולתית כמו שהוא שמע שם בנאומים. לצערנו, יש בתוכנו אנשים, שכאשר מצטטים להם פסוקים מנביא זה כל כך מפחיד אותם, שהם בטוחים שזו פנאטיות משיחית. זה בדיוק העניין. דרור פעל בתוך מערכות

שחושבות לגמרי אחרת. וידע לפעול בתוך המערכת, בלי צרימות, בלי זעזועים, בלי הצהרות, בלי להפחיד אף אחד – כשהוא לומד ויודע היטב – מה אפשר לעשות ומה אי אפשר, באיזה תחום יש לו מנדט והיכן אין לו ולא שהוא התיישר לפני הקו כמו הרבה אנשים שבשביל להצליח עושים שעורי בית וחושבים מה רוצה הבוס ודואגים לספק את הסחורה, במונח הנמוך של "יס-מנים".

דרור חי בתוך עולמו הרוחני הפנימי ביחס לעם - ישראל, ביחס לארץ ישראל, ביחס לגאולה, ביחס להארת התורה הגואלת, כמו אדם שחי כל הזמן בבית המדרש. והכל היה חתום והוא לא היה מוציא מהפה מילה אחת מיותרת. זה היה אור הנשמה הפנימית שלו. ועם זה הוא פעל בתוך קבוצת ייחוס שחושבת על הרבה דברים אחרת והוא מצליח לפעול בתוכה ולעורר כבוד ואהבה ועוד מצליח לשנות. אני לא יודע אם כולכם מבינים את המשמעות של הדברים רק מי שבקי בקושי שבדבר ויש לו יותר ניסיון חיים, מבין את הפלא שדרור חולל. העובדה שלמרות שכולם ידעו מאיפה הוא בא, הוא מעולם לא הרגיז אף אחד. הוא היה מקפיד לא להגיד דברים מיותרים - למה להגיד דברים שאני יודע מראש שהם לא יסכימו אתם. אך לעשות את מה שהם יכולים להסכים, ועוד קצת קדימה, וכך להוביל קדימה צעד אחר צעד - זו גאונות וזה קשור לענווה, לכשרון המוסרי ולכבוד שרוכשים לכולם וליכולת ללכת יחד. אני רוצה לתת כמה דוגמאות. ראשית, בכל תפקיד שדרור מילא חוץ מהעובדה שהוא מילא את התפקיד הזה בהצטיינות הוא הטמיע שיטות עבודה ותורות לחימה ותפיסות עולם בכל הצבא. פירושו של דבר שהוא לא מוכן לעשות את התפקיד כדי לעבוד אותו בשלום מבלי שתהיה למשהו הערה שלילית. הוא גיבש קונספציה והתחיל להוביל את המערכת לאן שהוא חושב שהיא צריכה להגיע ולשנות את דפוסי העבודה, דפוסי החשיבה ודפוסי הלחימה. אבל בגלל הענווה והרגישות והחוכמה להבין מה אפשר ומה אי אפשר לעשות הוא תמיד הצליח להוליך קדימה ושכולם ילכו אחריו. לשנות ושכולם יהיו מרוצים מהשינוי. לשנות ולקבל גיבוי. היה לו אומץ לעשות דברים שבאף מקום לא עשו אותם, אך כיוון שהוא הצליח מי יכל להגיד לו לא לעשות אותם. לפני שנה היה נכנס כמעט כל לילה לשטח A ותופס אנשים הרבה לפני חומת מגן, הרבה לפני שעשו זאת במקומות אחרים. כשהוא נכנס לתפקיד, דבר ראשון אמר לאנשים להוריד את "כלי האבירים" שלהם כי המצב הזה שצה"ל כל הזמן מתחפר ומתגונן, ממלא מבחינה פסיכולוגית את כל רוחם ותפיסתם של החיילים. בהתחלה היו צעקות והייתה כתבה בתקשורת "המח"ט החדש חושף את חייליו לסכנות", אבל בגזרה שלו באופן יחסי נפגעו הכי פחות חיילים, להוציא את האירוע שלו שהיה קשור לנושא של "יהודה תחילה".

לפני שנה בסוכות הייתי במערת המכפלה עם המשפחה שלי בדיוק כשהיו יריות באבו סנינה ותוך דקה דרור מגיע למערת המכפלה ונותן הוראות. אמרתי לו "דרור, המח"ט לא חסין אש, בא תיכנס למחסה" והוא אמר לי "אתה לא מבין, אם המח"ט ישב מתוך מחסה אף חייל לא יירה. בשביל שהחיילים יתמלאו אומץ לקום ולחשוף את עצמם, להסתער ולירות, הם צריכים מישהו שיוביל אותם". דרור הטמיע דברים מדהימים. כאשר היה מגיע לחברון גדוד, דרור היה נותן להם משימות של יחידות מיוחדות, וכך החיילים היו מקבלים ביטחון. כל גדוד שנכנס לעשות תעסוקה בחברון נכנס ברמה של נחישות ורוח לחימה א' ויצא ברמה ב'. גם בזמן "חומת מגן" חברון הייתה העיר היחידה בכל הגדה שלא נכסו עם טנקים לכבוש אותה, כי דרור עשה שם חומת מגן שישה חודשים לפני כן. הוא מצא את השיטה לעשות את מה שצה"ל עשה בחומת מגן לפני חומת מגן. אבל הוא היה מספיק חכם לעשות את זה תוך קבלת אישורים, תוך גיבוי משפטי, וידיעה מה המערכת מסוגלת לעכל ומה לא. לאט לאט הוא יצר מצב שבחומת מגן העיר חברון כבר הייתה בשליטה שלו, שלא היה צריך לעשות בה חומת מגן.

הרב יגאל סיפר ספור מופלא על דרור. כשנכנס לתפקיד בחברון אמר לו הרב יגאל - ל"מתנחל" כמוך אין סיכוי לשרוד בתפקיד כזה, אתה בטח תמצא את עצמך בהתנגשויות כאלה עם המערכת, אין לך סיכוי לקבל אח"כ את 35! אמר לו דרור - תקשיב, קיבלתי בתוכי החלטה פנימית - שאני עושה את התפקיד הזה כאילו זהו התפקיד האחרון שלי בצה"ל. אני לא מסתכל קדימה, לא מעניין אותי הקידום, אני צריך לעשות את התפקיד הזה כמו שצריך, והשאר - זה לא ענייני. ה' הטוב בעיניו יעשה. היום לצערנו מילים אלו מקבלים משמעות אחרת, כואבת, אבל הפלא הוא - וזה היה הכשרון המופלא של דרור, שדווקא בגלל תפקיד זה קיבל את הפיקוד על הצנחנים! ידע לפרוץ קדימה, להעיז ולהצליח - וגם לדעת את "גבולות הגזרה" שבהם היה מותר לו לפעול. במספר מקרים שהיו לי שיחות עמו על האסטרטגיה של המאבק שלנו עם הפלישתנאים היה מפסיק אותי בדיבור - אני איש צבא, אני מדבר אתך על הטקטיקה, על האסטרטגיה דבר עם הדרג הפוליטי. ידע את מקומו - ובמקומו פרץ קדימה.

בלוויה של דרור היו שני דברים. היו דברים שאמר הרב עודד, שדיבר ישר לנשמתו של דרור שהלכה ונפרדה מאתנו ולקחה את ברכת הדרך לגנזי מרומים, והיה הדבר השני שזה הדברים שאמרו בוגי ומופז שהיו בעיני לא פחות גדולים. אמרתי לעצמי רק דרור היה יכול ל הביא את שני האנשים הללו לומר מה שהם אמרו, מתוך הרבה אמון, הרבה אהבה, הרבה הערכה שהייתה להם אליו. אני, לצערי

הרב, הייתי בלא מעט לוויית צבאיות בשנים האחרונות ולא שמעתי התבטאויות כאלו - שהרמטכ"ל אומר "חוט השדרה של צה"ל בנוי ממפקדי שדה מעולים שמוליכים את הצבא לכל הדברים הגדולים שלו וגם בתוך זה אתה היית משכמך ומעלה בקבוצת המעולים שבתוך המעולים" ומי שמכיר את בוגי יודע שהוא לא היה אומר כך אם לא היה חושב כך. חלק גדול מאד מתפיסת הביטחון של צה"ל היום, נוצרה מכך שדרור ביצע אותה ואח"כ לקח את מי שקובע לשטח, והראה ושכנע, והצבא אימץ את הדברים האלה. אני אומר את זה לא רק כדברי שבח לדרור אלא כדי שנדע שזו בעיית הבעיות שלנו. אני מסתכל על ההיסטוריה של הציונות הדתית בכל מערכותיה, ואני רואה את הבעיה הזאת. אלו שמנסים להשתלב ולשנות דברים, רבים מהם, משתנים בעצמם ובסוף מתפקדים כמו המערכת ואינם משנים כלום, ואלה שרוצים לשמור בעוז על עמדתם השונה מוצאים את עצמם בהתנגשות עם המערכת ועוזבים. אבל אנחנו חייבים לעבוד עם עם ישראל כולו, עם המדינה, עם הצבא, ביחד, דווקא ביחד כי זוהי משימה של כולנו, זו אינה משימה של מפלגה, של סקטור פרטי, כי אנו באים לחיות חיי עם. וצריך לדעת שעם כל החילוקים השונים יש בבסיס הרבה דברים משותפים, שאותם צריכים להרחיב ומכוחם צריך לפעול. יותר מזה - צריך להאמין שבשורש הדברים יש הארה של נשמה יהודית, בשורש התהליך עם ישראל חוזר לחיות את חייו, ועל כן יש אפשרות קמעה קמעה להתקדם.

במילים זה נהדר. אבל לעשות את זה, לחיות את זה, להיות מסוגל באופן נפשי לחיות במערכת שמצד אחד אתה לא מסכים איתה, ומצד שני אתה כל כך מלא ענוה ואהבה, שאתה יכול באמת לחיות עם המערכת בשלום ובאהבה, ע"י כך שאתה יכול לראות את הטוב שנמצא אצל כל אחד ודרך זה להתחבר ולפעול ולהמשיך להיות שמח ולהקריין ולחייך ולאהוב.

אני לא זכיתי לראות אף פעם את דרור כועס. תמיד מחייך ושמח. ואפילו יותר מזה. אני אמנם רב שמדבר עם תלמידים וצריך תמיד לחזק ולעודד, אך גם לי יש שעות קשות של מרמור פנימי על המציאות, שהדברים לא הולכים כמו שצריך. והיה לי מנהג, כשהיה לי מאד קשה, הייתי מתקשר לדרור והוא היה נותן לי הרצאה שלימה איך תהליכים משתנים בתוך הצבא, איך דברים משתנים ומתפתחים, ואני ידעתי שהוא לא מדבר מתוך ספר "אורות", אלא מתוך העניינים שלו, מה שהוא רואה עכשיו. אדם שחי בתוך המערכת ומסוגל כל הזמן להוביל דברים קדימה לאט לאט, לשמוח בזה, להאמין בזה ולראות את הטוב שבעם ישראל ולכן הוא תמיד שמח ומחייך. זה פסגת הדברים שאנחנו מנסים להתחנך עליהם שנים רבות. ודווקא בגלל זה, היה לי נורא קשה להתאושש. הרגשתי

את החלל הנורא. הרגשתי שבשביל לדבר על האידיאות הללו אתה צריך להרגיש שיש לזה מימוש. אתה לא יכול לדבר על רעיונות אם אין לך אמון מלא ביכולת שלהם להתממש. הרב כתב, שאחד ההבדלים בינינו לבין הנצרות הוא, שהנצרות באופן מהותי מדברת גבוהה גבוהה, ומוצאת את כל הסיפוק שלה בעצם הדיבור. היא יודעת שזה לא יכול להתממש אך היא נהנת לדבר על האידיאלים. לעומתה היהדות כל עניינה זה לחבר שמים וארץ. לא להגיד מילה אחת שאין לה אפשרות של קיום במציאות. לא לצוות מצווה אחת שהיא לא יכולה להתקיים ע"י כל אדם מישראל. לא להגיד שום רעיון שאינו יכול להתממש במציאות. זה "ה' אחד". לא שמים לחוד וארץ ולחוד, אלא "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ". בשביל לדבר על אידיאלים ולחנך לאידיאלים, אתה צריך לראות לחוש ולהרגיש את הוודאות הפנימית שזה אמת. כשאנחנו מדברים פה על אחדות הקודש והחול זה לא מילים יפות, זה חיים. זה סוד החיים הישראליים. כשמדברים על העוז והענווה זה לא בגלל שזה יפה. זו האישיות הישראלית המיוחדת שאליה אנו עורגים וכוספים. כשאני מאמין ואומר שאני מאמין במדינת ישראל וזו ראשית צמיחת גאולתנו - אתה צריך להאמין שבתוך הסיבוך הזה ניתן לפעול ולהזיז קדימה גם בנגלה, כי אם זה רק בנסתר אז נחזור לבית המדרש "וה' הטוב בעיניו יעשה". לכן כשדרור נלקח מאתנו הרגשתי שהפה שלי נסתם. על מה אני עכשיו אבוא ואדבר עם אנשים? "הותיר ה' לנו פליטה בארץ?"

למדתי משני אנשים שני דברים חשובים שקצת ישבו לי את הנפש בקרבי.

האחד היה מה שאמר הרב עודד וולנסקי בלוויה. צריך להבין שפלא כזה, נשמה פלאית כזאת לא מופיעה ככה סתם. נשמת כנסת ישראל היורדת בתחתונים, הולכת ומתגלה. הנשמה האדירה הזו המתפרצת להופיע, היא המוציאה מקרבה נשמות כאלה שיש בהם את העוז, הגבורה, הטהרה, הענווה, העדינות, והקדושה ללכת בדרך מופלאה כזו. ואם זה כך, אנו בטוחים שיופיעו לנו עוד כאלה נשמות, וכבר וודאי הופיעו, אנחנו אמנם לא מכירים את כולם, וחלקם עדין צעירים. אמנם התפעלנו מדרור כבר מגיל צעיר, אבל עוד לא ידענו לקלוט את כל מה שיש בו, עד שהוא הוכיח את עצמו במשך הרבה שנים ובנה את עצמו וממש התעלה, מיום ליום, משנה לשנה, מתפקיד לתפקיד, גם בקודש וגם בחול. אם אנחנו מבינים שזה לא מבצע יחיד, אלא זו האומה, היא זו שמופיעה מתוכה כוחות כאלו - אז אנחנו צריכים להיות בטוחים שבוודאי יש ויהיו עוד כוחות כאלו שיסללו את דרך הגאולה לעם ישראל.

השני, הוא מה שאמרה לי דינה ראפ. היא אמרה "אל תעשו טעות ותגידו לכולם 'צריך להיות כמו דרור' ואז כולם יתייאשו לפני שיתחילו. דרור היה משהו מיוחד. אבל הוא בא בשביל להאיר את הדרך לעשרות, מאות ואלפים שיתאמצו ללכת בדרך הזו, וכל אחד יעשה מה שהוא יכול, ויתקדם כמה שהוא יכול וביחד נבנה את זה". דרור היה דוגמא של מוחלטות, שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו. אם אנחנו נגיד לעצמנו את מה שדרור היה אומר "או הכל או כלום", שכמובן הוא היה אומר את זה בדרך של תביעה - נשאר שבורים ושפופים ולא נוכל להתקדם. הוא בא לעולם כדי שנדע שזה אפשרי. אפשר לאחד את הקודש והחול בהרמוניה, בשלמות, בעוז ובענווה, לא רק בגלל שזה כתוב בספרים אלא זה מופיע פה בעולם הזה. אפשר להיכנס לתוך המדינה עם כל הסיבוכים והבעיות ולבנות אותה ולשכלל אותה ולאט לאט להצעיד אותה קדימה מבפנים, לא בגלל שזה רעיון יפה, אלא כי זו עובדה שיש אנשים שמצליחים לעשות את זה. ואם נדע את זה - נמצא בקרבנו עוז ללכת קדימה. ואולי זה גם בכלל "מאת ה' הייתה זאת היא נפלאת בעינינו". אולי הקב"ה אומר לנו: "אני לא רוצה שתתפרקו בגאווה על איזה אישיות, אני לא רוצה פולחן אישיות, הערצת המנהיג, אני רוצה "ועמך כולם צדיקים", כמו שהרב כותב בכמה מקומות שמול ירידת הדורות של גדולי ישראל יש עליה של הכלל. יקומו לנו הרבה דרורים, ישמח ישראל, הטבע הישראלי יצא לחופש, לדרור.

אם אני מנסה למצוא קצת דברי נוחמים בשעה קשה כזו, אולי רבש"ע אומר לנו "תפסיקו להעריך פלוני אלמוני, תבנו חיים כאלו, תבנו שיטה כוללת, תבנו ציבור כזה שיהיה מלא בקודש ובחול באחדות אחת, שיהיה מלא עוז וענווה, שיוכל לבנות את המדינה ולשכלל אותה ולגאול אותה, הגיע הזמן לגאול את הגאולה".

אך אעפ"כ, אני מרגיש שאנחנו חייבים הרבה. השיחה האחרונה שלי עם דרור הייתה חצי שעה לפני שבת בדרך לחברון. טלפנתי אליו לתיאום סופי של השבת והוא שאל "מה לדבר עם הבחורים?" אמרתי לו "תדבר על שני נושאים:

א. איך עושים את זה. איך אפשר להיות 15 שנים בצבא ולהיות טהור, ירא שמים, שמקפיד על קלה כבחמורה. תסביר להם את השיטה. איך עושים את זה אפשרי.

ב. לפעמים צעירים חושבים שבכסח יפתרו בעיות, תסביר להם את המורכבות שיש בחברון, ואיך למרות כל זה אפשר לעשות מהפכות".

הוא לא הספיק לתת את השיחה אבל השיחה שלו מהדהדת בעולמנו בצורה אדירה הרבה יותר ממה שהייתה מהדהדת אם היה אומר אותה בתוך הישיבה בחברון באותו לילה. השיחה שנתן לנו באותו לילה מר ונמהר הייתה על ידי כל אומר החיים שלו, שעלה בסערה השמימה, תוך כדי תעוזה והסתערות על האויב. לפעמים הקב"ה לוקח צדיקים למרום כדי שאומר חייהם יעלה למרומים וימשיך לפכות ולפעול גם בנגלה וגם בנסתר, ימשוך את כולנו קדימה. אומר החיים שדרור מדבר אלינו. גם בנגלה, דרך הזיכרון, דרך הסיפורים, דרך המודל שהוצב לפנינו, וגם בנסתר כי כך למדנו: צדיקים הולכים מחיל אל חיל, מה כאן עומד ומשמש - אף למעלה עומד ומשמש. אני בטוח שהוא למעלה באותו מקום - באגף הצבאי, והוא ממשיך להאיר ממרום באותו עוז, גבורה, טהרה, קדושה וענווה בלב כולנו כדי שנמשיך להאיר את אור הגאולה.